

Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM

Yttrande över 2014 års människohandelsutrednings slutbetänkande Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer (SOU 2016:70)

Åklagarmyndigheten delar utredningens bedömning av behovet av lagstiftningsåtgärder och tillstyrker förslaget att straffansvar för människohandel ska inträda även när gärningspersonen endast haft likgiltighetsuppsåt till exploateringen. Även förslaget att införa ett oaktsamhetsrekvisit i förhållande till att brottsoffret inte hade fyllt 18 år tillstyrks. Förslaget i övriga delar avstyrks av lagtekniska skäl.

Människohandel

Åklagarmyndigheten delar utredningens bedömning att straffbestämmelsen mot människohandel inte har fått önskad effekt. Bestämmelsen bör därför förtydligas för att (i förhållande till etablerad praxis) markera att människohandelsbrottet är fullbordat redan genom användande av ett otillbörligt medel i kombination med en handelsåtgärd i visst exploateringssyfte. Lagstifningstekniken – att ersätta ordet *genom* med uttrycket *med användande av ett otillbörligt medel* – kan dock starkt ifrågasättas eftersom det innebär lagstiftning genom motivuttalanden (se Högsta domstolens dom den 3 februari 2016 i mål nr B 4653-15, se punkterna 13-26).

Eftersom de föreslagna ändringarna sätter fokus på en mycket tidig fullbordanspunkt uppkommer frågan om det praktiska utrymmet för lagföring av försöks- och förberedelsebrotten. Det vore i det fortsatta lagstiftningsarbetet värdefullt med en närmare beskrivning för var gränsen för dessa osjälvständiga brottsformer går.

Med den föreslagna lagändringen återstår dock fortfarande frågan i vilken omfattning denna kommer att leda till ökad lagföring. Oavsett när brottet anses fullbordat sker upptäckten ofta först när utnyttjandet faktiskt har påbörjats. Förundersökningar angående människohandel kräver som regel stora spaningsinsatser, inte sällan i kombination med hemliga tvångsmedel. Åklagaren är därför särskilt beroende av vilka resurser polisen kan avsätta i dessa fall.

Likgiltighetsuppsåt till exploatering och oaktsamhet i förhållande till att brottsoffret är ett barn

Utredningens förslag och skälen för dessa framstår som övertygande.

Utnyttjande av annans nödläge och otillbörligt ekonomiskt utnyttjande av annan

Åklagarmyndigheten delar utredningens bedömning att det straffrättsliga skyddet bör förstärkas beträffande handlingar som till sin karaktär påminner om människohandelsbrottet och är därför positiv till ett införande av nya straffbestämmelser. Den nu gällande lagstiftningen är inte tillräcklig för att komma åt klart straffvärda beteenden där personer utnyttjas t.ex. för att tigga eller tvingas att betala för att få tigga på allmän plats.

De föreslagna straffbestämmelserna påminner till sin konstruktion om människohandelsbrottet. Det finns därför en överhängande risk för att det uppstår motsvarande tillämpningssvårigheter som i praxis i dag råder när det gäller människohandel. Ett tydligt exempel på detta är den i betänkandet beskrivna inte helt okomplicerade kombinationen av begreppen *otillbörligt medel* och *tvångsarbete* när det gäller utnyttjande av annans nödläge. Det finns en risk för att det kommer att uppställas ett krav på att samma sak ska bevisas två gånger (dvs. motsvarande problem som i rättstillämpningen uppstått när det gäller tillämpningen av otillbörliga medel, kontrollrekvisit och maktförhållande). Därtill kommer att vissa av de objektiva rekvisiten, exempelvis *ekonomiskt svåra förhållanden* och *okunskap*, inte är alldeles enkla

att tolka ur ett legalitetsperspektiv. Vidare framstår vissa utnyttjandeändamål, nämligen utnyttjande för avlägsnande av organ och krigstjänst, som överflödiga eftersom dessa utnyttjandeformer i praktiken inte kan förväntas förekomma i Sverige.

Om förslaget i denna del genomförs innebär det en lagstiftning med flera överlappande straffbestämmelser. Det är därför angeläget att konkurrensfrågorna besvaras på ett så uttömmande sätt som möjligt. Utredningen lämnar i vart fall en viktig konkurrensfråga delvis obesvarad, nämligen hur utnyttjande för sexuella ändamål av annans nödläge förhåller sig till straffbestämmelsen om koppleri. Båda brotten har samma straffskalor och kan också ha samma skyddsintresse eftersom även koppleribrotten kan vara målsägandebrott.

De straffvärda handlingarna bör i stället anges på ett tydligt och konkret sätt för att undvika att det straffbara området blir svåröverblickbart.

Resurser, metoder och kompetensutvecklande åtgärder

Det är svårt att överblicka resursåtgången avseende människohandelsutredningar och de nya föreslagna brotten utnyttjande av annans nödläge och otillbörligt ekonomiskt utnyttjande av annan. Även centrala delar av sexualbrottslagstiftningen, däribland också köp av sexuell tjänst och köp av sexuell handling av barn, är föremål för översyn. Lagändringarna riskerar att under överskådlig tid betydligt öka resursåtgången för både polis och åklagare. Utredningens slutsatser om de ekonomiska konsekvenserna framstår inte som helt övertygande. Det bör därför i det fortsatta lagstiftningsarbetet ägnas ytterligare uppmärksamhet åt resursfrågorna.

Åklagarmyndigheten delar däremot utredningens bedömning att det är viktigt med genomförande av regelbundna metod- och kompetensutvecklande åtgärder. Ärendena är ofta komplexa och för att få en samsyn på olika frågeställningar bör dessa åtgärder därför omfatta *hela* rättskedjan.

I detta ärende har riksåklagaren Anders Perklev beslutat. I ärendets beredning har också rättschefen Lars Werkström och vice överåklagaren Mikael Björk deltagit. Synpunkter har lämnats från de internationella åklagarkamrarna i Göteborg och Stockholm. Kammaråklagaren Kristina Ehrenborg Staffas har varit föredragande.

Anders Perklev

Kristina Ehrenborg Staffas

Kopia till

Biblioteket, rättsavdelningen
Emma Nyman, verksledningen